

Vybíral Stanislav¹, Bohanes Tomáš², Svojanovský Radek², Koudelka Martin³

¹ Správa Javoříčských jeskyní

² ZO 7-09 Estavela

³ Česká společnost pro ochranu netopýrů (ČESON)

Perspektivy nových objevů v Javoříčských jeskyních

Úvod

V květnu 2011 byl v Javoříčku při jarním úklidu nalezen na půdě rodinného domku dřevěný kufřík. Obsahoval především rodinnou korespondenci Josefa Vařeky z jeho povinné vojenské služby v 50. letech minulého století. V kufříku byl ale nalezen také jemu adresovaný dopis od dr. Vladimíra Panoše z 25. 6. 1951. Dopis má přímou souvislost s pozdějším objevem pokračování Javoříčských jeskyní - jeskyní Míru a obsahuje dosud neznámé úvahy o rozložení prostor středního patra. V 80. letech minulého století pomáhali pisatel i adresát dopisu skupině Estavela při jejich průzkumech v Javoříčských jeskyních, které dosud představují poslední zásadnější objev v celém systému. Oba již nejsou mezi námi, ale jejich korespondence snad může napomoci jeskyňářům i při současném bádání. Je zde třeba ještě dodat, že Panošův pláněk se, bohužel, navzdory doporučení nezachoval.

Javoříčské jeskyně a jejich místo v Javoříčském krasu

Javoříčský kras je tvořen vápencovými ostrovy z konicko-mladečského devonského vápence v Lumídrovské vrchovině mezi Konicí a Dzbelem na JZ a Pateřínem na SV. Nejvýznamnější oblastí je bradlo kopce Špraňku (539,3 m n. m.) tvořené světle šedými vápenci, ekvivalentem vilémovických vápenců Moravského krasu, které se nachází mezi obcemi Vojtěchov, Březina, Kadeřín a Javoříčko. Od Vojtěchova na S je masiv proříznutý údolím potoka Špraňku, jehož paleotok vytvářel i prostory dnes známých Javoříčských jeskyní. Ty představují nejen největší jeskyně celého krasového území, ale patří mezi nejvýznamnější jeskynní systém v naší zemi s celkovou dnes známou délkou přes 4 km. Dno údolí pod jeskyněmi je ve výšce kolem 400 m n. m. Horní patro jeskyní se nachází v úrovni 442-462 m n. m., střední patra pak v úrovni 415-432 m n. m. Hypotetické a dosud neznámé Spodní patro by se mělo nacházet v úrovni dna údolí a pod ním.

Historie výzkumů jeskyní

Z celých třípatrových Javoříčských jeskyní byly dříve známé jen části horního patra, a to propast Zátvořice a jeskyně Svěcená díra. Zde také

započal s hledáním v roce 1937 revírník Vilém Švec. S partou lesních dělníků se v roce 1938 ve Svěcené díře spustili východní propastí 27 m hlubokou na střední patro. Dále obtížně pronikli Objevnou cestou do domu Gigantů, odkud se jim otevřela cesta do Pohádkových jeskyní a Suťového domu. Jeskyně byly zmapovány a ještě v témže roce otevřeny pro veřejnost.

V roce 1949 sestoupili propastí pod z. stěnou ve Svěcené díře do středního patra zaměstnanci jeskyní Josef Malínek, Albín Nerušil a Josef Vařeka. Objevili tam zatím největší známou část středního patra Javoříčských jeskyní. Zahliněné vodní koryto s bludištěm chodbiček a řícených prostor dostalo název Hlinité jeskyně, které byly následně zmapovány členy brněnské Jeskynní sekce.

V 50. letech pokračovala pod vedením V. Panoše ve výzkumu povodí Špraňku speleologická skupina zaměstnanců Javoříčských jeskyní, převedená pod Kabinet pro geomorfologii Československé akademie věd v Brně. Na z. i v. svahu Špraňku tehdy prozkoumali všechny jeskyně a krasové dutiny. Na nápad J. Vařeky tehdy provedli pokus, který by v dnešní době schválením ochránců přírody určitě neprošel. Do puklinové jeskyně Paničtí díry na v. straně Špraňku vháněli z JZD zapůjčeným senometem kouř z ohniště a výstup kouře hledali v puklinách po celém masivu. Objevil se na z. svahu v propastovité jeskyni Švecova díra. Odtud se jim v roce 1958 podařilo proniknout do Vojtěchovské větve jeskynního systému jeskyní Míru, který byl následně celý prozkoumán. Otevřením jeskyní Míru pro veřejnost byla jejich činnost v Javoříčském krasu ukončena.

Od roku 1983 pracují v Javoříčských jeskyních členové ZO ČSS 7-09 Estavela. V roce 1984 našli pokračování Vojtěchovské větve s největším, asi 100 m dlouhým dómem. Tam pokračuje skupina ve výzkumu i v současné době, což zatím přineslo další, spíše však dílčí objevy. Další výzkumy provádějí členové ZO ve spolupráci se Správou jeskyní ČR. Tyto výzkumy by mohly přinést další pokrok i na středních patrech, zejména však pracují s využitím nejmodernější techniky na vytváření nové podrobné mapy jeskyní, včetně jejího 3D modelu.

Přepis dopisu dr. Panoše Josefu Vařekovi

Prosím - dopis, plánek uschovej - není !!

V Olomouci, dne 25. VI. 1951

Milý Jožko!

Posílám Ti plánek povrchových průzkumů pravděpodobného průběhu dosud neznámých prostorů Javoříčských jeskyní, jak jsme je spolu s p. Švecem provedli dne 21. června 1951. Jak vidíš sám, výsledky překonávají veškerá očekávání. A to jsou teprve prostory na východní straně Špraňku! Z plánu je patrné, že jsou nejméně 3x větší nežli dosud zpřístupněné. Ukáže-li podzemní průzkum, že jeskyně jsou skutečně tak velké, jak jsme zjistili povrchovým průzkumem, bude Javoříčko patřit k jednomu z největších komplexů krasových

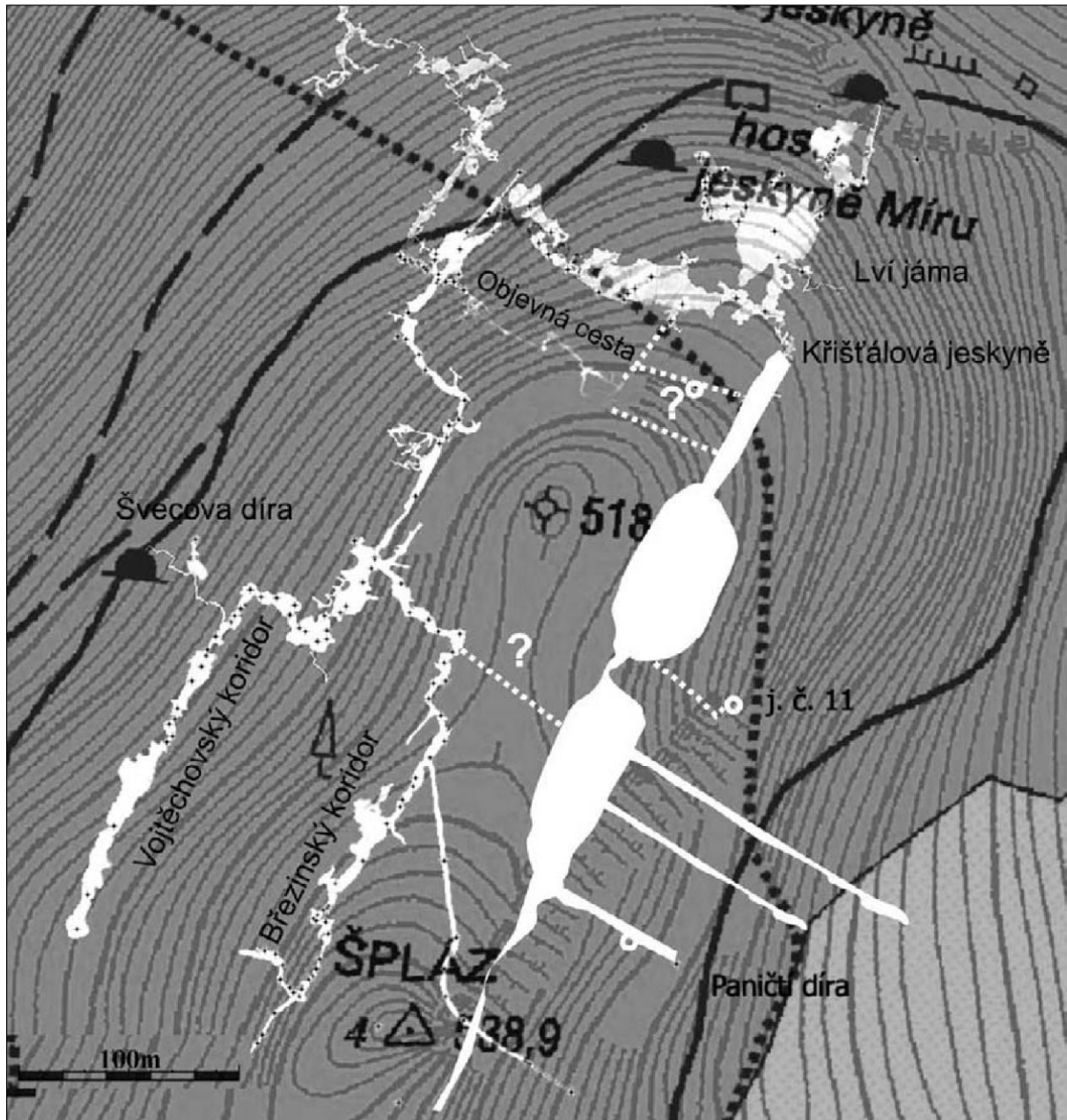
dutin nejen v Evropě, ale snad v celém starém světě (kromě Ameriky). Byly by daleko větší, nežli proslulá bludiště Domici, Demánová neb Postojná, protože předpokládáme-li, že jeskyně jsou tvořeny 3 patry, mají sklon k vytváření ohromných dómů, dosud nebylo prozkoumáno území na západní stráni Špraňku a pravděpodobné pokračování dutin ke Šplázu a ke Zkamenělému zámku a snad až ke Kadeřínu, šlo by v tomto případě o desítky kilometrů chodeb! Tož zatím žádné sny a pěkně k věci:

Předem: Plánek je zcela autentický a přesně - tak přesně, jak jsem jen s omezenými prostředky mohl - vyhotoven. Zjištěné směry virgulových reakcí jsem vynesl přesně tak, jak jsme je zjistili, včetně odhadem zjišťovaných vzdáleností a zhruba braných deklinací bez ohledu na magnet. úchylku a bez propočítávání sklonu půdy. Ačkoliv je v mém vlastním zájmu, abych přehnanými úvahami neb neopodstatněnými dohady klamal sebe i Tebe, a vyhazoval družstvu peníze, kterých nemáme nazbyt, přesto jsem plánek vynesl nejdřív naslepo na čistý papír, abych nebyl lákán předem známými posicemi v podzemních dutinách. A přes tyto všechny zábrany jsem zjistil toto:

Jestliže předpokládáme, že F. Maizl zaměřil přesně vchod do nyní přístupných jeskyní (a já se domnívám, že ano, protože povrchová situace je zakreslována podle mapéřských zásad a nivelována) vzal jsem i pro zakreslení virgulových reakcí vchod za základ. Zjištěné směry virgul. reakcí jsem vynesl přesně a pak jsem je srovnal s plánkem p. Maizla, z něhož jsem pro přehlednost proměřil a přikreslil dosavadní známý průběh jeskyní. Plánek jsem kreslil jen pro tvou informaci a vyhotovil jsem jej v měřítku 1 ku 2.000, tj. 1 cm plánu jest 20 m ve skutečnosti.

Při srovnání s plánkem Maizlovým dosud známých dutin se ukázalo, že počáteční virgulové reakce dokázaly přesně průběh východ. strany Ssuťového dómu v prostoru Eskymáckých chýší. Proto můžeme také důvěřovat autentičnosti reakcí i v dalších částech průzkumu, které stejně věrně jistě sledují průběh podzemních dutin. Tyto jdou zhruba směrem JJZ a navazují v plánu na milimetr přesně na propasti u Loretánských zvonků a na propastovitý komín v již. části Suťového dómu (Ty jí říkáš asi „Čertova díra“, že?). Odtud postupují dutiny 5-10m širokou chodbou směrem na jih. Chodba měří asi 60m a předpokládám, že to bude puklinová chodba, vzhledem k divokosti komínů a propastí u Loretánských zvonků, asi 30m hluboko pod dnem Ssuťového dómu a asi bez krápníkové výzdoby. Bude mít pravděpodobně stejný ráz, jako mají zadní části (jižní) v propastovité puklinové chodbě táhnoucí se východním směrem z pod Svěcené díry přes Jezírka a Kostel do našich prostorů. Ale právě ráz této chodby je jedním z důkazů, že jsme v Javoříčku v terénu intenzivně zkrasovělém, divoce modelovaném a rozhlodaném, kde se žádná z možností nevyklučuje. Potom se chodba rozšiřuje podle všech pravidel krasových dutin v obrovský dóm téměř 80 m dlouhý a 50 m široký, nejméně 3x větší nežli je Ssuťový. Nedovedu si takovou dutinu ani přestavit, není-li opravdu rozdělena skalnatými ostrovy, které nemohou reakce pro jejich divokost zaznamenat, bude mít nepředstavitelnou krápníkovou výzdobu - tj. vzhledem k charakteru

Javoříčského vápence - obrovské stalagmity. Obávám se však, že tento dóm byl postižen podobnou katastrofou jako Ssuťový, protože jeho východní stěna je v těsné souvislosti se stěnou skalního amfiteatru, který jsem nazval „Skalní amfiteatr I.“ a jihových. strana se stěnou „Skalního amfiteatru II.“, které oba byly kdysi jeskyněmi, nyní zřícenými jako Zátvořice, která až se propadne

Obr. 1 Jeskynní systém Javoříčských jeskyní se zakresleným průběhem a předpokládanou morfologií hypotetického Panošova koridoru. Jde o rekonstrukci původního Panošova plánu dle jeho slovního popisu, dnes již vylepšený o znalost situace jeskyní Míru, které v době tvorby originálního plánu nebyly dosud známy. Kroužky označují popisované závrtvy a ústí jeskyně č. 11.

Fig. 1 The Javoříčko Caves System with its drawn outline and the estimated morphology of the hypothetical Panoš Corridor. It is a reconstruction of the original plan of V. Panoš according to his verbal description, now improved by the knowledge of the Míru Caves situation which were unknown in the time of the original plan. The circles show the described sinkholes and the mouth of the Cave No. 11.

most, bude také takovým útvarem, na něž je Javoříčský kras bohatý a jsou pro něj typické (viz Zkamenělý zámek).

Zajímavé však je, že tento dóm velmi pravděpodobně souvisí s již zaměřenými prostorami jeskyně „Kostel“. Jiná možnost průniku by byla sem z jednoho ze skalních amfiteatrů některým komínem. Tyto komíny jsou cestami, jichž používají netopýři unikající do Suťového dómu prostorami u Loretánských zvonků – jistě jsi si toho zjevu všiml. Netopýr pak používá jen volných a poměrně velkých prostorů k pronikání do podzemí. Zase jeden důkaz, že se nemýlíme! V již. části bude dóm s největší pravděpodobností zavalen balvanitou ssutí ze zřícených jeskyní v amfiteátrech. Nápadné zúžení je v místech zlomu, o němž jsem se Ti den před průzkumem zmínil! V těchto místech sice nějaké dutiny mohou být, ale budou jistě jen náhodné ve zřícených balvanech (Ssuťový dóm a spojení se Zátvořicí). Pak se však dále na jih otvírá znovu dutina v druhý ohromný dóm, téměř 90m dlouhý a cca 35-45m široký, z něhož odbočuje několik chodeb. Tyto budou pravděpodobně velmi hluboko a zasypány hlínou budou končit někde v polích směrem k Březině. Také tento dóm se zužuje, ale pak se znovu rozšiřuje v jeskyni 2x větší než Svěcená díra, která pravděpodobně ústí na povrch komínem Panští díry. Říkám výslovně, že „Panští díra“ je komín a doporučuji co největší opatrnost při odstřelu, ať nedojde k úrazu neb zbytečnému demolování jeskyně. Komínem a nikoliv boční chodbou musí být nejen podle svého propastovitého charakteru, nýbrž i vzhledem k relativním výškám jeskyní. Dutiny pak pokračují ještě dále směrem ke komínům v lomu „Na Šplázu“, ale v těchto místech bude již pravděpodobně konec dutin směrem jižním a na východní straně, protože jsem již značně vysoko v pramenné oblasti. Naproti tomu budou dutiny jistě pokračovat na západním svahu za lomem.

Při pohledu na plánec dutin uvědomíš si jistě 2 hlavní směry puklin a diaklas Javoříč. jeskyní. Jeden, hlavní Sever-Jih, druhý Východ-Západ. Všimni si proto, že Panenské jeskyně jistě nejsou konec všeho. Tvrdím, že Panenské jeskyně mají pokračování v dutinách, které Ty tušíš na západní straně Špraňku - podle plánu na levé straně hřbetnice (zakreslena tužkou). Tak jako je Velký dóm gigantů, Pohádkové jeskyně spojnicí mezi hlavní diaklasou Svěcené díry a Panenských jeskyní a částí hlavní diaklasy Ssuťový dóm (a rovnoběžně s nimi spojnice Propasti, Jezírka, Kostel), tak jistě existuje mezi těmito hlavními směry mnoho jiných vedlejších spojů, které mají nádhernou krápníkovou výzdobu („Pohádkové“!), protože byly ušetřeny hlavních vodních přívalů! Tato úvaha však dokazuje, že i mezi sev. částí Ssuťového dómu a Vaším hlinitým pracovištěm musí být prostory! Budou asi v několika patrech, ve spodních zaneseny hlínou. Tímto hlinitým nánosem bude trpět celá západní část dutin (sklon vrstev). Ovšem plánec dokazuje ještě další skutečnost: Jestliže tak obrovské prostory se zúžily po spádu vody na úzkou chodbu pod úrovní (30 m hluboko) Ssuťového dómu, musily vytvořit ještě spodní patro Ssuťového dómu - které bude pravděpodobně v úrovni „Hlinitého pracoviště“ a jeho východy jsou zcela určitě skaliska, komíny a dutiny asi 30m pod chatou.

Vzhledem k popsanému tedy doporučuji: Ze Svěcené díry zaměřenými dutinami proniknout přes „Kostel“ tak daleko, dokud nenarazíte na jakoukoliv puklinu neb dutinu jdoucí již. směrem. Neb se spustit komíny u Loretánských zvonků neb Čertovou dírou a prohledat velmi pozorně stěny komínu jak v jižním, tak i severním směru (pozor spodní patro Ssuťového dómu). Jiná možnost by byla proniknout komínem ze skal. amfiteatrů! Doporučuji opravdu co největší opatrnost - možnosti hlubokých propastí, zřícených balvanů a vody! Vyšli 3členné skupiny s lanem. Značte si cestu za sebou velmi pečlivě a často!

Přeji mnoho zdaru. Koncem týdne přivezu geologa a překontrolujeme plánek. Panští díře dejte zatím pokoj! Tam by mohlo dojít k závalu!

Zdař Bůh.

Tvůj

Vladimír Panoš.

Považuj dopis za důvěrný - jen průvodcům - a zavaž je mlčením!!!

Jde o autentičnost - nechceme dělat předem paniku!

Foto 1 Skupina dr. Panoše u Hlinitých jeskyní v době před vznikem dopisu (dr. Panoš druhý zprava, J. Vařeka třetí zleva)

Photo 1 Group of Dr. Panoš by the Hlinité Caves in the time before the letter was written (Dr. Panoš second from right, J. Vařeka third from left)

Virgulová měření

Období 50. let, mezi objevy Hlinitých jeskyní a jeskyní Míru, bylo spojeno s největší intenzitou speleologické činnosti v Javoříčském krasu. Výše jmenovaná skupina prováděla výzkum a mapování nejen Javoříčských jeskyní, ale také jeskyní a ponorů v celém povodí potoka Špraňku. V této době se zde také objevil s virguli starší pán - F. Maizl. V. Panoš na jeho hledání vzpomínal v roce 1998 při 60. výročí objevu Javoříčských jeskyní a 40. výročí objevu jeskyní Míru. Tehdy prohlásil, že pan Maizl má s virgulemi velké zásluhy na objevu Javoříčských jeskyní Míru. Mapa, kterou mu tehdy pan Maizl odevzdal, odpovídala později objeveným jeskyním. V 50. letech však nemohla být tato „proutkařská“ činnost nikde zveřejněna. Převážně z virgulových měření také vyšel V. Panoš při formulaci hypotéz, uvedených ve výše prezentovaném dopisu.

Není náplní tohoto článku hodnotit vědecký význam a spolehlivost virgulového měření při detekci podzemních prostor. V každém případě je fakt, že obdobných výsledků, které jsou zmíněny v dopisu, dosáhl i Radek Kopecký při svých pokusech s virguli v roce 2011 v prostoru Špraňku. Detekoval takto celkem čtyři hlavní systémy poruch v ose zhruba S-J, které mohou korelovat s dvěma hlavními koridory jeskyní Míru (Vojtěchovským a Březinským). Dále detekoval poruchu, jdoucí podél hranice skalních výchozů ve v. svahu Špraňku, otočeném k Březině, která by měla odpovídat hypotetickému Panošovu koridoru, a k všeobecnému překvapení, ještě jednu poruchu, jdoucí naopak v z. svahu Špraňku, pro niž tč. není definován korelát. Je zřejmé, že tyto virgulové experimenty, zejména ve světle předchozích prací Maizlových, si zaslouží další pozornost a přesnější kartografické zaznamenání.

Hypotetický Panošův koridor a chiropterologické výzkumy

Ve zmiňované krasové oblasti probíhá nepřetržitě již více než 20 let také sledování a výzkum netopýrů. Výsledky tohoto výzkumu jsou využívány zejména orgány státní správy v rámci monitoringu dlouhodobého vývoje populací zvláště chráněných živočichů a slouží jako podklady pro orgány ochrany přírody a krajiny. Kromě pravidelných zimních kontrol hibernujících netopýrů a vrápenců probíhá také cílený odchyt netopýrů u vchodů do podzemních prostor jako stávajících či potenciálních zimovišť. Podzemní prostory jsou netopýry vyhledávány zejména v období podzimních přeletů, kdy dochází k páření mezi jedinci a zároveň k předávání informací uvnitř populace mezi dospělými jedinci a mláďaty ohledně možnosti zimních úkrytů.

V letech 2009 až 2011 byl zájem soustředěn na lokalitu Paničtí díra. Přestože tato jeskyně je obecně známá, doposud jí nebyla ani po stránce chiropterologické věnována patřičná pozornost. Vstupní část totiž v zimním období promrzá, a tedy pro zimování netopýrů není vhodná. Tato vstupní šachta je navíc na konci uzavřena pro člověka neprůstupným balvanitým

závalem. Již výsledek prvního odchyty ale dával jasně najevo, že se bude jednat o lokalitu nikoliv nevýznamnou. V průběhu dvou let zde doposud proběhlo 9 odchytů netopýrů, při kterých bylo zaznamenáno celkem 295 jedinců netopýrů 13 druhů. Protože v předchozím období bylo stejnou metodikou prochytnáno dalších osm vchodů do jeskyní v blízkém okolí, bylo možné z výsledků provedených odchytů vyvodit některé zajímavé závěry. Shodou okolností se tak stalo v témže roce, kdy byl objeven dopis dr. Panoše, podařilo se víceméně zkompletovat 3D-model Javoříčských jeskyní, na povrchu se objevily nové „živé“ studňovité závrtky a kdy se zájem jeskyňářů obrátil na doposud opomíjený v. svah Špraňku směrem od Březiny.

	Paničtí díra	Švecova díra	Zátvořice
netopýr brvitý (<i>Myotis emarginatus</i>)	95	85	134
netopýr velký (<i>Myotis myotis</i>)	42	104	12
vrápenec malý (<i>Rhinolophus hipposideros</i>)	14	53	93
netopýr vodní (<i>Myotis daubentoni</i>)	41	39	64
netopýr řasnatý (<i>Myotis nattereri</i>)	31	32	47
netopýr velkouchý (<i>Myotis bechsteini</i>)	28	58	15
netopýr černý (<i>Barbastella barbastellus</i>)	17	0	3
netopýr ušatý (<i>Plecotus auritus</i>)	16	10	6

Tabulka 1 Počet odchycených majoritních druhů netopýrů na třech porovnávaných lokalitách (2009-2011)

Table 1 Summary of caught major bat species on three comparison sites (2009-2011)

Počet odchycených netopýrů u vchodu do jeskyní v Javoříčském krasu odpovídá velikosti známých podzemních prostor. Pouze na třech lokalitách se chytá v průměru více než 30ks netopýrů za 4 hodiny odchyty. Jedná se o jeskyně Švecova díra, Zátvořice a Paničtí díra. U vchodů do jeskyní Zkamenělý zámek a V Habří (s délkou chodeb kolem 100 m) se chytá v průměru asi poloviční množství netopýrů. U ostatních jeskynních vchodů (Průchodnice, Velká Jezevčí) s délkou chodeb řádově desítky metrů jsou to ojedinělé kusy. Tato indicie tedy ukazuje na to, že doposud známé a přístupné prostory Paničtí díry určitě pokračují někde dál, do rozsáhlejších podzemních prostor. Je známo, že jak Švecova díra, tak Zátvořice jsou vchody do soustavy velkých Javoříčských jeskyní. Podle výsledků odchytů se

tedy jeví i Paničtí díra jako možný vchod do tohoto systému. Navíc z v. strany, doposud neznámé.

Většina odchytávaných netopýrů je na Paničtí díře výrazně znečištěna od jeskynních sedimentů. Je to další jedinečný znak této lokality v rámci kopce Špraňku a svědčí o tom, že netopýři opravdu prolézají ze dna vstupní šachty přes známý balvanitý zával (nebo jinudy?) někam dál, do dalších prostor. Vzhledem k druhovému zastoupení (netopýr brvitý + netopýr velký) se jedná s velkou pravděpodobností o větší prostory se stálým, pro netopýry příznivým mikroklimatem. Jedná se totiž o druhy netopýrů, které takoveto prostory pro hibernaci potřebují. Určitě nebudou zimovat v prostorách chladných, stísněných a s výrazným prouděním vzduchu. Zároveň malé zastoupení vrápence malého, jinak nejrozšířenějšího hibernanta v komplexu Javoříčských jeskyní, může být indicií pro malé puklinovité otvory, kterými netopýři musí prolézat. O vrápencích je totiž známo, že neradi lezou po zemi a do jeskyní preferují vždy volný (i když malý) průlet. A jak je již uvedeno výše, do systému Javoříčských jeskyní se mohou přece dostat i alternativními, pro průlet volnými, cestami (Zátvořice, Švecová díra).

Vzorek odchycených druhů netopýrů může ledacos napovědět i o charakteru předpokládaného pokračování. Kromě již zmíněných teplomilných druhů jsou zde totiž poměrně více zastoupeny i druhy preferující spíše velmi chladné prostory (netopýr černý, netopýr ušatý, netopýr severní, netopýr vousatý). Tyto např. zcela chybí na lokalitě Švecova díra. Průběh prostor tudíž nemusí být zdaleka jednoznačný a lze předpokládat i nějakou „statickou kapsu“, příp. odbočku s tímto odlišným charakterem mikroklimatu. Vždyť i samotná doposud známá část Paničtí díry odpovídá spíše této charakteristice.

Již od počátku výzkumů netopýrů je v oblasti Javoříčka vidět ještě jeden významný paradox. Jeden ze tří nejčastěji nalézaných druhů - netopýr velký - je mnohonásobně více nalézán při odchycích než při zimních kontrolách. Na zimovištích v celé ČR patří tento druh k nejběžnějším a nejčastěji nacházeným. Nabízejí se dva důvody - buď tento druh přelétává na zimoviště někam jinam, nebo zimuje v nitru Špraňku v prostorách zatím neznámých. Přestože je tento druh při odchycích jako jediný právě z tohoto důvodu kroužkován, nepodařilo se zatím potvrdit ani jeden jediný přelet. Nejvíce odchycených netopýrů velkých pochází z Švecovy díry a Paničtí díry (na Zátvořici je daleko méně častý). Jsou tedy tyto hypotetické neznámé velké prostory opravdu někde mezi těmito dvěma známými vchody?

Hypotetický Panošův koridor ve světle posledních speleologických poznatků

Při pohledu na mapu Javoříčských jeskyní nám nemůže uniknout určitá prázdnota na mapě masivu Špraňku j. od dómu Gigantů, zejména ve srovnání sj. částí jeskyní Míru, které se větví na Březinský a Vojtěchovský koridor (analogie s koridory Amatérské jeskyně a označení „koridor“ je asi

přesnější, než stávající označení „chodba“, jelikož jejich prostory je možné rozčlenit na jednotlivé chodby a dómy). Dáme-li si dohromady Panošův text s výsledky speleologických bádání, nemůžeme nevidět potvrzení Panošových hypotéz, jakkoliv ani jedno z míst, Panošem uvedených jako vstup do nového systému, zatím „nepustilo“ a ani tak snadno „nepustí“ (ostatně, kdyby to bylo tak snadné, byli by systém jistě již našli J. Vařeka a jeho spolupracovníci).

Když se podíváme na mapku, která se pokouší dle popisu a se znalostí karsologické situace a tektoniky masivu zrekonstruovat ztracený Panošův plán, vidíme, jak začátek „Panošova koridoru“ vsutku navazuje na již známé bludiště v Medvědí jámě, resp. na relativně nedávno objevenou Křišťálovou jeskyni (Zajíček, Vybíral). Ta může být i vstupem do koridoru, avšak Panoš předpokládá svůj koridor v úrovni středního patra, zatímco Křišťálová jeskyně stále patří k patru hornímu. Porucha, na níž je založena, je s vysokou pravděpodobností táz, na níž je níže založen předpokládaný „Panošův koridor“. Vstup do něj by pak bylo třeba hledat patrně ještě severněji v dosud ne zcela prozkoumaných prostorách Lví jámy, kde několik míst může být potenciálně slibných pro prolongaci v očekávaném směru, případně v chodbičkách pod samotnou Křišťálovou jeskyní, které zároveň ale naznačují souvislost s prostorami Objevné cesty. Tyto propásky a navazující chodby nebyly dosud detailně prozkoumány, ale kyprá hlína na jejich dně skýtá jisté prolongační možnosti. Bohužel, postup ze Lví jámy či Křišťálové jeskyně rozhodně nebude snadný. Ten nebude ovšem snadný ani z dalšího Panošem uváděného místa, tj. z Kostelíka, součásti Objevné cesty. Ten je sám o sobě už dost obtížně dostupný, i když členové Estavely cestu v roce 2011 vystrojili a cestu do Kostelíka tím poněkud zjednodušili.

Až do letošního roku nebyly otázky vztahu Objevné cesty ke středním patrům, k chodbičkám v Medvědí a Lví jámě a tedy i k „Panošovu koridoru“ příliš zkoumány. Objevná cesta byla v podstatě zmapována jen v půdorysu a nikdy nebyly stanoveny výškové poměry v relaci k okolním prostorám. I dr. J. Loučková ve svém díle pracovala jen s odhady hloubek prostor v Objevné cestě. Od 50. let dodnes se pracovalo s tezí, že Objevná cesta běží cca 30 m pod úrovní „přístupných jeskyní“. Proto bylo v roce 2011 v rámci revizních mapovacích prací přistoupeno i k zaměření Objevné cesty, které mělo za úkol zjistit, s ohledem na nalezený dopis, přesnou polohu dómu U kostelíka. Dalším cílem mapování bylo ověřit možnost zajištění snazšího přístupu do dómu U kostelíka z prostor dómu Gigantů, které měly podle stávajících map být vzdáleny pouhých 12 m. S nemilým překvapením jsme ovšem zjistili, že chodba, založená na tektonické poruše, probíhá v úplně jiných výškových poměrech, než se 60 let předpokládalo. Namísto udávané hloubky nejnižšího bodu cca 45 m pod úrovní Svěcené díry (cca 457 m n. m.) se pohybujeme 63 m pod její úrovní (394 m n. m.)! To možnost zajištění snadného průniku z dómu Gigantů staví do jiného světla.

Samotná chodba Objevné cesty, vysoká až 32 m, je značně prostorově členitá, což ztěžuje mapování i plánování případných směrů dalšího

postupu. V říjnu 2011 pronikli členové Estavely do chodby zdánlivě paralelní k Objevné cestě, která nabízela perspektivu možného průniku ve směru na „Panošův koridor“. Až 3D model po zmapování ukázal, že jde vlastně jen o tytéž prostory Objevné cesty, jen v jiné úrovni.

Spojením s dosud nejnižším zkoumaným místem pod Lví jámou (400 m n. m.) se dostáváme k otázce úlohy Objevné cesty v systému Javoříčských jeskyní. Leccos napovídá tomu, že při tzv. „třetím vyklízení“ odváděla vody do prostoru mezi Březinou a Javoříčkem, tedy do pokračování hypotetického „Panošova koridoru“, což potvrzuje roli dómu U kostelíka jako možného východiska k novým objevům. Každopádně je zde velmi těžké hovořit striktně o středním patru, jak uvažuje Panoš. Jako důležité se nyní ukazuje zaznamenávat do mapy i směry proudění toků, které se na některých místech dají rekonstruovat podle odemletí sintrových kůr v prostorách pod Svěcenou dírou, v Křišťálové jeskyni, pod Medvědí a pod Lví jámou, což do budoucna může poskytnout nový pohled na vznik a vývoj Javoříčských jeskyní.

Už sám V. Panoš psal ve svém dopise, že vstup do systému od J, tj. přes Paničtí díru, bude obtížný. Tato skutečnost platí i v současné době, jelikož zaříčená chodba v narušeném masivu by si žádala poměrně náročné zajišťování. Bohužel, toto narušení masivu může komplikovat i celý průzkum hypotetického koridoru, jelikož ve svahu Špraňku jsou patrné kuloáry, vzniklé patrně řícením, které dost možná zasahovalo až do koridoru. Do pokračování jeskyně Paničtí díra bude možná jednodušší vniknout obejitím závalu na jejím konci, a to otvírkou říceného závrtu nad pravděpodobným pokračováním chodby - v tomto případě by se jednalo o otvírku asi 13 m šachty - členové ZO 7-09 Estavela podnikají kroky k vyřízení příslušných povolení k této otvírce.

Dalšími, podobně zajímavými místy mohou být jednak jeskyňka č. 11 dle číslování Loučkové a pak zejména další nový řícený závrt, nacházející se v ose pokračování Objevné cesty za Kostelíkem, objevený před dvěma lety Martinem Koudelkou. Závrt je dosud aktivní, dochází k jeho samovolnému zahlubování, je i v perspektivním místě na křižovatce obou Panošem zmíněných cest. I v jeho případě je zvažována otvírka, i když jeho nadm. výška kolem 470 m n. m. se ve vztahu ke Kostelíku, který je spíše na úrovni středního patra, jeví jako problematická. Otázkou do diskuze ovšem bude rozhodně příslušnost Panošova koridoru pouze ke střední jeskynní úrovni, už s ohledem na nadmořskou výšku Paničtí díry a také jeskyně č. 11, které rozhodně patří k horní jeskynní úrovni, přitom ale nepochybně s Panošovým koridorem komunikují, a také s ohledem na existenci zmíněného závrtu. Je tak možné usuzovat dokonce na možnost, že zde budou existovat chodby v obou úrovních, což by pak stavělo otázku otvírky naposledy zmíněného závrtu do zcela jiného světa.

Poslední, překvapivě dosud neřešenou otázkou je možnost komunikace Panošova koridoru s koridorem Březinským. Teoreticky bychom se měli bavit o dvou různých úrovních, ale je třeba připomenout výše zmíněný experiment

s vháněním kouře do Paničtí díry, přičemž kouř se objevil ve Švecově díře na opačné straně kopce. Tato komunikace tak musí existovat a kupodivu nebyla dosud na straně Březinského koridoru nalezena, jakkoliv nelze zcela vyloučit možnost, že spojnice obou jeskyní Březinský koridor podbíhá středními patry a vyústuje až ve Vojtěchovském koridoru při ústí Švecovy díry, tedy v místě, kde členové Estavely prokázali podobnou komunikaci přes střední patra s Hlinitými jeskyněmi (a pohled do mapy ukazuje, jak je to daleko - průvany, resp. senomet dokážou hodně).

Závěr

Je nesporné, že podzemí masivu Špraňku skrývá ještě mnohá tajemství. Nelze vyloučit, že v současné době známe méně než polovinu skutečného rozsahu jeskynního labyrintu, takže Javoříčské jeskyně mohou být třetím nejdelším jeskynním systémem v Česku. Činnost ZO ČSS 7-09 Estavela a Správy jeskyní ČR směřuje k tomu, aby v co nejkratší době bylo možné potvrdit hypotézy doc. Panoše nalezením jím předpovídaného koridoru a tím poznání jeskyní opět prohloubit. V podstatě by se dalo říci: „Víme co tam je, že je to asi velké, víme kde to je, tušíme, kudy to vede, jen nevíme kudy tam.“

☺

Summary: Perspectives of new discoveries in the Javoříčko Caves System - Discovery of the so far unknown Vladimír Panoš's letter of 1951

A letter dated back to 1951 was found in the village of Javoříčko in May 2011 as a part of inheritance after the caver Josef Vařeka. In the letter, Dr. Vladimír Panoš had described his vision of further prolongation of the Javoříčko Caves System. He especially mentioned the possibility of existence of a corridor with giant domes going southward from the abyss of Lví jáma to the Paničtí díra Cave. Evidences based on speleological and chiropterological research which support the above mentioned hypothesis are discussed in the article. Future course of Javoříčko Caves research is also outlined.

Literatura:

- Bílková D., Cílek V., Hromas J., Novotná J., Vávra M. (2002): *Podzemí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. - Olympia: 1-272. Praha.
- Hromas J. (Red.; 2009): *Jeskyně. Chráněná území ČR*, svazek XIV. - AOPK ČR a EkoCentrum: 1-608. Praha-Brno.
- Loučková-Michovská J. (1963): Jeskyně Javoříčko. - *Československý kras*, 14: 43-92. Praha.
- Loučková-Michovská J. (1964): Povrchové krasové jevy a drobné jeskyně v okolí Javoříčka. - *Československý kras*, 15: 69-86. Praha.
- Panoš V. (1959): Příspěvek ke geomorfologii Javoříčských jeskyní na Dražanské vrchovině. - *Kras v Československu*, 2-1959: 40-50. Speleologický klub-Moravské muzeum. Brno.